

О библиотеци *Сенћанске гимназије*

Радно време са читаоцима

Понедељак, среда, сваки други петак :
7,20 - 13,20 у преподневној смени
13,20 - 19,20 у послеподневној смени

Простор и опрема:

Школска библиотека је смештена на 105 м² простора. У просторији за смештај фонда налазе се традиционална и електронска читаоница, које су на располагању ученицима и наставницима током радног времена библиотеке.

У оквиру *помоћне библиотеке* налази се референсни фонд, периодика, фонд некњижне грађе, део збирке књига старе гимназијске библиотеке, мала завичајна збирка, фонд војвођанске књижевности на мађарском језику и збирка антиквитета археолошко-палеонтолошког и етнографског карактера.

Електронски ресурси :

Поред лаптопова за библиотекаре, читаоцима је на располагању рачунар са приступом интернету, а од 2015. године и могућност коришћења бежичног интернета.

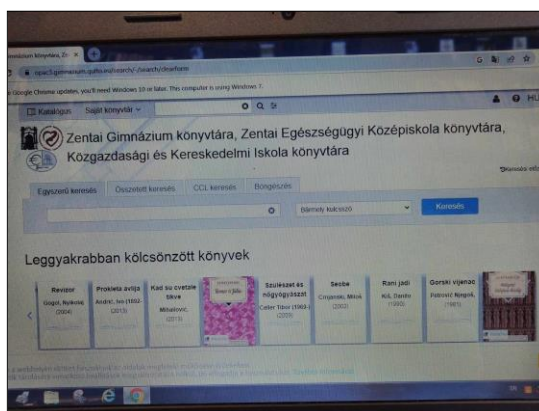
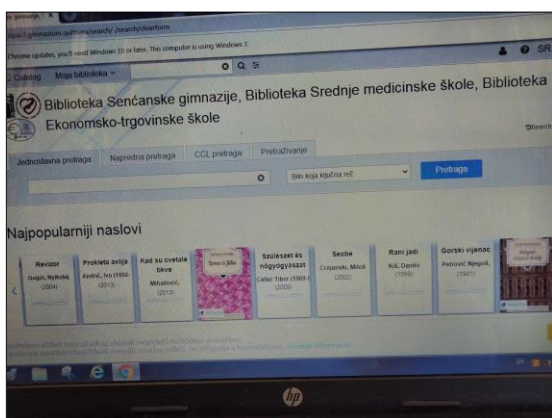
Доступност електронске базе података

Електронски каталог школске библиотеке доступан је на сајту школе :

http://www.gimnazija-senta.rs/hu/p/24/2023_03_06_Elektronikus-katalogus.html/2

„Qulto“ програм омогућава претраживање електронског каталога школске библиотеке (Biblioteka Senčanske gimnazije) и каталога свих библиотека које користе овај електронски сервис (regionalni katalog) од локалних градских библиотека до школских библиотека са фондовима на оба заступљена језика (српски и мађарски).

До јула 2023. године у електронску базу података похрањене су 16653 инвентарне јединице из фонда Гимназије, уз 8828 инв. јединице из фондова Економско-трговинске средње школе и Средње медицинске школе, у заједничком каталогу расположиво је преко 25000 инвентарних јединица.

Библиотечка површина на сајту школе

Библиотечка површина садржи:

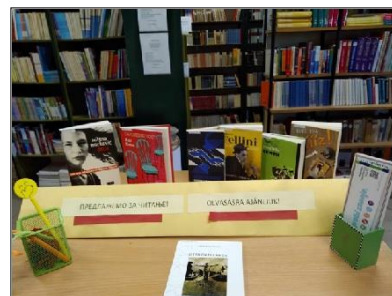
- приказе нових књига на српском и мађарском језику од 2011. године
- белешке : информације о културним дешавањима у организацији школске библиотеке
- линкове ка значајнијим библиографским базама и базама пуног текста
- информације - документе за преузимање
- летопис школе од 1990. године, од 2006. године у континуитету
- прилог о ресурсима и историјату библиотеке

Књижни фонд

У јулу 2023. године књижни фонд *Гимназије* чини 16658 инв. јединица монографских публикација. Ученицима и наставницима су доступни и фондови Економско-трговинске средње школе и Средње медицинске школе (8828 књига), што чини укупно преко 25000 књига.

Целокупан фонд је на располагању ученицима и наставницима све три школе. Грађа је распоређена према Универзалној децималној класификацији и у слободном је приступу.

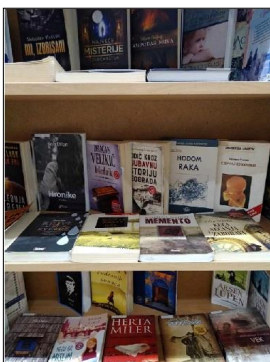

(Пано са прегледом УДК)

Фонд серијских публикација обухвата неколико комплетираних и укорићених годишта часописа „Геа“, „Астрономија“, „Национална географија“, „Új kér“, „Млади физичар“, неколико часописа са периодичношћу излажења на годишњем нивоу. Библиотека располаже и мањим фондом некњижне грађе (звучна, визуелна, картографска грађа, електронски документи).

Референсни фонд

У складу са ИФЛА/УНЕСКО смерницама, паралелно са растерећењем фонда од неактуелне и дотрајале грађе, скромном али планираном куповином повећавамо фонд стручне и приручне књиге, набављамо награђивана књижевна дела савремених писаца, дела популарне психологије, књижевност за младе, бестселере, уважавајући

интересовања ученика изражена у годишњој анкети.

Културне активности

Поводом значајних књижевних јубилеја у библиотеци припређујемо културне програме. У 2023. години реализован је програм посвећен Светском дану књиге, када су се уз звуке гитаре читали Шекспирови сонети, држале презентације о Шекспировом и Сервантесовом делу, говорило о значају књиге и читања.

Ранијих година, захваљујући креативности ученика, имали смо чак и костимиране драматизације, неретко и врло студиозно припремљене презентације:

Нушићев јубилеј 2014. године: сценски наступ

Јубилеј Дантеа и Бокача 2015.године: презентације

Некада су учесници програма били професори школе а некадашњи ученици. На слици: бивше ученице: Нада Цветковић - професор математике, Беата Бицок - професор српског језика, Кинга Лошонц - професор музичке културе у Сенћанској гимназији: 2013/14. школска година.

Тренутак када се читаонички простор трансформисао у кутак за говор поезије, оплемењен звуцима класичне музике, обично је било обележавање Светског дана поезије.

Пре епидемије корона вируса у сарадњи са уредништвом електронског књижевног часописа и издавача „зЕтна“, укључивали смо се у одвијање „зЕтна“ књижевног фестивала, што нам је омогућило бројна гостовања српских и мађарских писаца. Подсећамо на нека од њих:

*Универзитетски професор, историчар књижевности
Андраш Шандор : 2015. године*

*Књижевни сусрет 2018. године : Сњежана Рончевић,
Ђорђе Кубурић и Гојко Божовић.*

*Књижевни сусрет 2017. године : Чила Нађ Хајнал,
Саболч Деме и Жока Херњак*

*Са Ласлом Вегелом 2016. године разговарао
је наш професор Арпад Нађ Абоњи.*

*Владан Матијевић, Марија Шимоковић, Вуле Журић и
Звонко Карановић : књижевни сусрет 2015. године*

Посебне збирке : стари фонд

Библиотека тренутно располаже само делом некадашњег фонда *Гимназије*, који је формиран од самог оснивања школе, **1876. године**, у мирнодопским периодима богаћен, али током бурних историјских дешавања, нарочито у време два светска рата, разношен и сиромашен.

Преостали „стари фонд“ у школској библиотеци делимично је инвентарисан у инвентарним књигама заснованим 1957. године. Сада је већ у потпуности инвентарисан и обрађен. Највећи део садржи издања на мађарском језику од краја прве половине 19. века (од 1833. године) до тридесетих година 20. века. Најстарије књиге на српском језику су издања Српске књижевне задруге, почев од 1896. године.

Крајем шездесетих или почетком седамдесетих година 20. века део „старог“ фонда је пренесен у *Градску библиотеку*. Тај део „старог“ фонда садржи и нека највреднија издања којима је располагала библиотека *Гимназије*, *још* из првог периода свог постојања.

У последњој декади успели смо издвојити тзв. стари фонд из актуелног, идентификовати књиге на мађарском језику које, по одредбама актуелног закона о старој и реткој књизи, могу бити категорисане као „старе“, а на српском језику као „ретке“ књиге, односно културна добра. Сходно томе, идентификоване књиге предложене су матичној библиотеци за категоризацију као „старе“ или „ретке“.

Збирка антиквитета

У простору школске библиотеке од 2011. године налази се и збирка антиквитета која је такође део културног наслеђа школе. Поједини експонати, као што је врло драгоцен зуб мамута, потичу из некадашње музејске збирке „Сенћанске гимназије“, а поједини, такође вредни, као нпр. бронзанодобски врх копља, резултат су сакупљачког рада пензионисаног професора Милутина Марковића и његових ученика.

Meђу značajnim originalnim predmetima, po tvrdnji autora ove objedinjene muzeološke postavke, dipl. arheologa i bivšeg učenika škole Raška Ramadanškog, nalazi se i kasnoantička amforeška, a zbirka sadrži i replike bakarnodobskih posuda, svojevremeno ustupljene od strane Gradskog muzeja u Senti, kao i više predmeta etnografskog karaktera.

Među eksponate „гимназијске збирке“ уврстили смо и „*National Cash Register*“ касу с почетка 20. века, пронађену у школском дворишту, упечатљиву по изузетно декоративном орнаменту на целој површини рама.

Стручни приказ изложбене поставке сачинио је бивши ученик школе, дипл. археолог Рашки Рамадански, који је иницијатор формирања обједињене збирке у школској библиотеци и аутор изложбе. (приказ у прилогу)

Историјат

Већ са оснивањем школе као четвороразредне гимназије, **1876.** године, у некадашњој згради Грађанске школе на углу Арпадове и Деакове улице, постојала је и библиотека. (Dobos 1998,15)

Зграда грађанске школе из 1870. г.
(Dobos 1998, 12)

Од оснивања, библиотека се састојала из два дела: наставничке и ученичке. Наставничка је фактички основана још **1870.** године у оквиру библиотеке *Грађанске школе*, коју је *Гимназија* касније преузела. Основу тог фонда чинио је поклон посланика Иштвана Мајороша, који је бројао 74 књиге издате у периоду од 16. до 19. века. Почетни мали, али вредан фонд наставничке библиотеке убрзано се увећавао и поклонима и куповином. (1998,44)

Први печат ученичке библиотеке

Зграда Сенђанске општинске гимназије (1998, 16)

Одлука о изградњи **нове зграде** на спрат, у којој ће бити пошта, као и Гимназија са сопственим улазом и двориштем, поред осталих просторија, изричито помиње и помиње и библиотеку. План зграде је представљен Градском савету 1883. године а у априлу **1885.** настава већ почиње у новој згради. Од 1886. године званичан назив школе је ***Сенђанска општинска гимназија***

Библиотека добија нови намештај као и школски музеј. Према подацима Добош Јаноша, наставничка библиотека је **1886.** године располагала са 10 ормана за књиге, јер су поклони у књигама првих дародаваца били импозантни. Само из легата адвоката Шинкаи Јаноша у фонд Сенђанске гимназије доспело је 857 књига. У музејској сали су били устакљени ормани великих димензија са наставним средствима, збиркама минерала, камења, препарираних животиња. (1998,16-18,26)

Актуелна изложбена поставка „старог“ фонда

Уметнички повез са декоративним орнаментом

Иштван Ердељи у свом тексту о историјату библиотекарства, објављеном у *Грађи за монографију Сенте* 1968. године, на основу података из монографије Бач-бодрошке жупаније, наводи да је крајем века библиотека поседовала **преко 7 хиљада књига** (према Erdélyi 1968, 30)

Од 1900 до 1920 званичан назив школе је **Општинска виша гимназија Сенте са државном потпором**. У септембру 1900. године уписана је прва генерација осмог разреда више гимназије (1998,18, 26)

Печат наставничке библиотеке из периода више гимназије

Прочеље школске зграде 1907. године (1998, 27)

На основу одлуке из 1890. године о подизању још једног спрата израђено је архитектонско решење које на лондонској изложби 1908. године осваја златну медаљу а у мају 1910. године зграда је званично предата на употребу. (1998, 28,29)

У новој згради **библиотека се налазила у приземљу**, као што налажу и данашњи стандарди, док је данас, на жалост, смештена на другом спрату.

Непролазну вредност, како каже Добош Јанош у својој књизи, библиотеци је обезбедио наставник Иштван Телеки, који ју је водио и сређивао скоро 30 година и који је израдио први стручни и алфабетски каталог наставничког фонда, објављен **1912. године**. (1998, 44)

Иштван Ердџи помиње професора Иштвана Телекија као ентузијасту који је „без стручног библиотекарског знања, али са много љубави три деценије водио бригу о књигама гимназијске библиотеке“ а каталог почео припремати чим је ступио на посао. (Erdélyi 1968, 30)

Каталог из 1912. г. (1998, 22)

Ослањајући се на годишње извештаје Школе, он помиње да је **1912. године** библиотека поседовала **преко 8 хиљада књига** (наставничка 6562, ученичка 2222). (Erdélyi 1968, 30)

Како су професори школе пратили и светске токове у школску библиотеку су доспевали и часописи са насловима „20. век“ и „Република“ (1998,32)

Актуелна изложбена поставка „старог“ фонда

Почетком **I светског рата** просторије школе су уступљене за потребе војне болнице а настава се одвијала у просторијама старе грађанске школе. Самим тим није било повећања фонда а постојање војне болнице је изазвало штету и у самој библиотеци. Ослањајући се на годишњи извештај за 1915/16. школску годину, Ј. Добош наводи да је тада изгубљено 150 књига и да је штета повећавана током четворогодишњег функционисања болнице, као и боравком војске након окончања рата

Поједини примерци старог фонда

Најстарија књига на српском језику (1892)

По њему, у последњој години рата наставничка библиотека је бројала **8541 књигу**. (1998, 35-44). Такође тврди да двадесетих година 20. века нема суштинске промене у библиотеци, али нема ни повећања фонда. Након оснивања југословенске државе, тек од **1923. године** формира се **наставнички фонд на српском језику**, који је до 1940. године нарастао на **2173. књиге**. Фонд на мађарском се у том периоду смањио за 194 књиге.

Ученичка библиотека на мађарском језику заснована је поклонима два грађанска удружења приликом оснивања школе (179 књига), богатила се поклонима и куповином, али у мањој мери, те је 1918. године бројала **2551. књигу**, већ током рата је почела опадати и 1940. године бројала је **406** примерака. **Ученичка библиотека на српском језику** такође није постојала у време Аустроугарске монархије, него се формира тек **1923. године** и до 1940. године броји **2272 књиге**. (1998, 41,44)

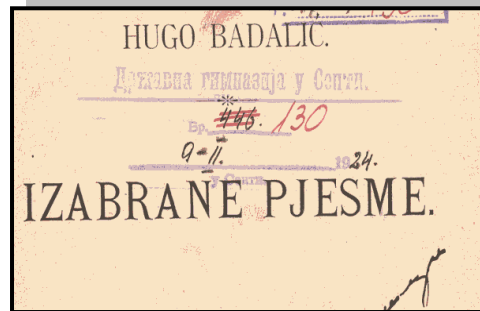
Архивска грађа пронађена у књижном фонду

Печат литерарне дружине из 1898.године (пре датума који помиње Д.Јанош)

У школи је од 1900 године постојала литерарна дружина *Кошут* а од 1924. године и литерарна дружина *Стеван Сремац*.

Од **1929. године** Гимназија се спушта у статус ниже гимназије, која је названа **Државна реална гимназија**. Образовна политика Краљевине Југославије омогућила је упис девојака у гимназију. У набавци савремених наставних средстава и обогаћивању збирки Школи је финансијски помогло удружење *Заједница дома и школе*, које 1933. године оснивају велики земљопоседници а придружују им се и други грађани. (1998, 41, 43,46)

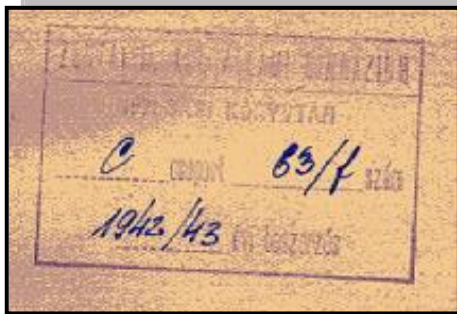

Печат за сигнатуру из периода краљевине

Ослањајући се на Годишњи извештај за 1939/40. шк. годину, И. Ердељи наводи да је **1940. године** библиотека поседовала око **13 хиљада књига** (професорска 10520, ученичка 2678, уџбеничка 195). (1968, 30). Ови подаци се подударају са онима које наводи и Ј. Добош : **8347 на мађарском и 2173 књиге на српском у наставничком фонду, 406 на мађарском и 2272 књиге на српском у ученичком фонду**, с тим што он не помиње посебно уџбенике

Brehm : Thierleben, Leipzig, 1884 (књига на немачком)

Иштван Ердељи каже да се од овог периода књижни фонд прилично расипао и да није било ни редовног сређивања. У току **II светског рата** школа наставља са радом али само са одељењима на мађарском језику и добија поново статус више гимназије. Девојкама поново није дозвољено да се уписују у гимназију.

Печат за сигнатуру из периода II св. рата

И након **II светског рата** зграда школе је послужила као болница тако да се настава одвијала у Београдској улици, од марта 1945. године на оба језика. Процењујући штету приликом преузимања школе, тадашњи директор је, између осталог, утврдио да је уништен је целокупан књижни фонд на српском језику, око 2000 примерака, док је фонд на мађарском увећан. Нестала је и музејска збирка. (1998,52)

Уметнички повез књиге: примерци „старог“ фонда

Школске **1945/46** године у мађарска одељења уписано је 659 ученика, у српска 430 ученика. Према записницима седница наставничког већа из периода 1944/1946. године, пуни назив школе је *Државна мешовита реална гимназија*.

Од **1948/49.** школске године формирају се две гимназије, на српском и мађарском језику, које су имале различита руководства али користиле исту зграду у две смене. Од **1953/54.** школске године прва је носила име Стевана Сремца, друга Фаркаша Бојаија. То је трајало до 1956. године.

Печати власништва обе гимназије у постојећем фонду

Промене у образовном систему у смислу формирања осмогодишњег основношколског система дешавају се **1956. године**. Тада се нижи разреди гимназије прикључују основној школи, док у гимназији остају само виши разреди. Тиме се број ученика у обе гимназије смањује те долази до поновног уједињења у једну гимназију. Званичан назив школе постаје **Гимназија „Моша Пијаде“** а школски простор почиње да се дели са Школом за квалификоване раднике.

Примерци „старог“ фонда

Школа се опрема савременим наставним средствима а **фонд библиотеке се повећава.** (1998,56, 57)

Од **1959. године** оснивају се редом три стручне школе : Школа за медицинске техничаре, следеће године Економска школа, потом и Хемијско-техничка школа, што ће се одразити на број ученика, финансирање гимназије, али и саму зграду и опрему. Од **1961. године** у зграду Гимназије усељена је и новооснована Основна школа „Стеван Сремац“, с тим што је Школа за квалификоване раднике пресељена.

Печат Гимназије „Моша Пијаде“

Због преоптерећења, до новембра **1963. године** на западном крилу зграде дограђује се нови део. Од **1962/63.** школске године формира се **Заједница средњих школа**, која се распада у децембру **1964.** године, а пристигле рачуне је, по Добошу, и даље месецима плаћала само *Гимназија*.

У септембру **1965.** године предат је на употребу дограђени спрат (1200 м²), који је, поред 11 нових учионица и 2 лабораторије, обезбедио и простор за **библиотеку и читаоницу**. (1998,59/66)

Двоспратна зграда (1998, 62)

Изложбена поставка у школској библиотеци

О гимназијској библиотеци **1968.** године Ердељи пише: „Тек пре три године је наново, после дужег времена добила засебне просторије и неколико месеци је имала и засебног књижничара. Данас је новоинвентарисано и сређено око **5000 књига**, а остало несређено и неконтролисано стоји у ходницима и орманима. Недавно основане средње стручне школе имају мале и не значајне библиотеке...” (1968, 30)

(Према инвентарној књизи, крајем 1968. године било је **6877** инв. јединица, али их је било и нешто више, с обзиром на праксу инвентарисања више примерака под једним инвентарним бројем.)

Ердељи тврди да у тадашњој Народној библиотеци „Напредак“ нема нарочито ретких и старих књига и да има укупно 65 књига издатих до 1867. године, већином на српском језику, из фонда бивше српске читаонице – као извор наводи каталог Народне библиотеке из 1962. године.(према Erdélyi 1968,36) Стога претпостављамо да је највећи део старог фонда „Сенћанске гимназије“, у ком се налазе сачуване најстарије књиге на мађарском и латинском језику из 17. и 18. века, премештен у Градску библиотеку нешто након тог периода.

Старији примерци књига старог фонда

На **стогодишњицу** постојања школе, **1975/76.** школске године почиње примена реформе образовања, која је укинула гимназије а увела усмерено образовање. Ученици су се уписивали у први разред средњег усмереног образовања, али се настава одвијала у згради Гимназије. У години јубилеја Гимназија је постепено већ нестајала.

Значка израђена поводом јубилеја (1998, 72)

У јуну **1977. године** формира се Школа за заједничко средње образовање и васпитање „Пал Пал“ (похађају је ученици укинутог првог и другог разреда Гимназије), потом и Образовни центар за позивноусмерено образовање и васпитање средњег ступња друштвених делатности „**Моша Пијаде**“ (ком су припали трећи и четврти разреди *Гимназије* и матурирали 1978/79. године). Тиме је, каже Д. Јанош, Гимназија и „de facto“ престала да постоји. (1998, 69/73)

Изложбена поставка најстаријих књига у фонду

У мају **1979. године** оснива се Средњошколски васпитно-образовни центар за позивноусмерено образовање „**8. октобар**“.

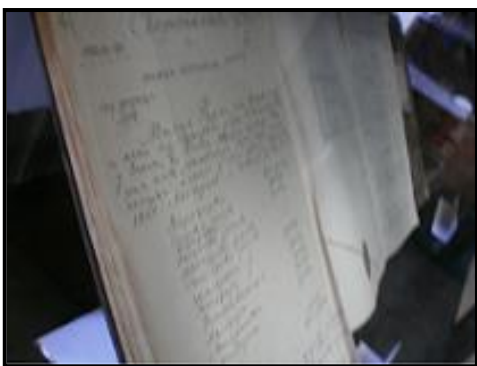
Од **1973. године** у инвентарној књизи гимназијског фонда појављују се подаци о својини над књигама. Од 22.3. до 14.4.1978. године, уз инвентарне бројеве 8585 – 8724 појављује се забелешка да су пренесени у инвентарну књигу „Пал Пала“. Од 30.10.1978. године наилазимо на напомену: својина Центра „Моша Пијаде“, као и у следећој инвентарној књизи (од 3. 12. 1979), вођеној све до 23. 2. 1981. године, иако од маја 1979. године већ постоји центар “8. октобар”.

Уметнички повез књиге са декоративним орнаментом

Од маја и јуна **1979.** године воде се две нове инвентарне књиге на српском и мађарском, са називом у општинском печату : **Школа за заједничко средње образовање и васпитање.** Обе почињу бројем један, што доводи до дуплирања инвентарних бројева. Од фебруара 1981. све публикације се уносе у ове две инвентарне књиге, те се дуплирање наставља све до 1999. године, када је *Гимназија* већ девет година била самостална. Резултат је 4733 дуплирана инвентарна броја из инв. књиге на српском, потом и 1618 на мађарском. Све то у једном књижном фонду.

Медицински атлас на немачком, 1898.

Сведочанство у рукопису из 1921. године

Фузионисањем са раније основаним техничким школским центром „Пап Пал“ **1982.** године, **Средњошколском васпитно-образовном центру „8. октобар“** припадају све сенђанске средње школе. На основу јединог пронађеног записника комисије за попис књига из 1982. године, сазнајемо да је број књига 1981. године био **13193.** Уједињавањем са чоканским средњошколским центром, 1986. г. настаје **Међуопштински образовни центар „8. октобар“** са седиштима у Чоки и Сенти.

Тај центар се гаси 1989. године

Августа **1990. године** поново се оснива **Гимназија.** Књижни фонд је (према приближној рачуници) могао бројати око 14366 књига, иако је број инвентарисаних био вероватно већи за више од 3000, због чињенице да скоро педесет године није било потпуне ревизије и да је у том периоду расходовано свега 369 књига.

Буран историјат школе и библиотеке у предратном периоду и обиље разних трансформација у послератном, драстично су се одразили на непланско формирање фонда, који је, без и једне редовне и комплетне ревизије за скоро 50 година, постао гломазан, неактуелан и неуређен, као и сама библиотечка документација. Посвећен рад на уређењу фонда и библиотечке документације од 1999. године резултирао је растерећењем од огромног броја нагомиланих, неинвентарисаних и инвентарисаних, неактуелних монографских и периодичних публикација, идеолошке грађе,

идентификовањем годинама непостојеће и погрешно инвентарисане грађе, издавањем тзв. *старог* фонда и аутоматизацијом актуелног. Процес и даље траје, паралелно са напорима на осавремењивању.

Библиографија:

1. Dobos, János. 1998. *A zentai gimnázium száz éve : 1876-1976*. Zenta : Dudás Gyula Múzeum-és Levéltárbarátok Köre
2. Erdélyi, István. 1968. „Историјат библиотекарства”. У *Грађа за монографију Сенте*. бр.11, Културни живот. III, 28-41. Сента : б.и.
3. Borovszky, szerk. (1910?). „Bács-Bodrog vármegye”. 2. kötet. Budapest : s..n., цитирано у : Erdélyi, István, 1968. „Историјат библиотекарства”. У *Грађа за монографију Сенте*. бр.11, Културни живот. III, 28-41. Сента : б.и.
4. Народна библиотека - Népkönyvtár ; Сента. Каталог књига. Könyvjegyzék. Општи део II. Старе књиге.1962. А/5, (16), цитирано у : Erdélyi, István, 1968. „Историјат библиотекарства”. У *Грађа за монографију Сенте*. бр.11, Културни живот. III, 28-41, Сента : б.и.

Преузете фотографије:

1. Dobos János. 1998. *A zentai gimnázium száz éve:1876-1976*. Zenta : Dudás Gyula Múzeum-és Levéltárbarátok Köre

Остале илустрације су оригинални снимци фонда и библиотеке, начињени од стране ученика и наставника током протеклих година

ПРИЛОГ:

Рашко Рамадански :

ГИМНАЗИЈСКА ЗБИРКА

Првобитно и изворно археолошко-палеонтолошког карактера, гимназијска збирка је, уз гимназијску библиотеку, најстарија очувана и данас функционална компонента институције Гимназије у Сенти. Судећи по архивској грађи, превасходно према подацима из колекције Јоце Вујића која садржи хронике Андора Дудаша (ИАСЕ Ф:381), збирка је стара колико и сама гимназија, тачније пракса обскрбљивања колекције старина почиње одмах по оснивању школске установе, давне 1876. године. Значај саме збирке је вишеструк и не почива само на идеји поспешивања наставе и комплетирања илустративног материјала кабинета историје и биологије.

Наиме, у другој половини XIX века продуктивни сенћански интелектуалци, попут учитеља Теодора (Тодора) Брановачког и историчара Ђуле Дудаша, имали су за циљ оснивање музејске институције у Сенти. Они су, и то веома савесно, уз велико одушевљење, откривали и сакупљали древне артефакте из околине Сенте, Чоке и других потиских места. На почетку, јавност, највећим делом још увек ненавикнута на такве појаве и без знања о прошлости ових наших крајева, није у довољној мери ценила њихово залагање. Међутим, како сазнајемо из писаних извора, временом су успели да добију право на изложбени простор и то на два врло погодна места, у холу старе градске куће и у ходнику тада већ сасвим уходане Гимназије. Како су године одмицале, током последње две деценије XIX века, све чешће се срећу вести о томе како се збирке обогаћују, фреквентним донацијама Сенћана. Рибари, сељаци, трговци и ђаци, сви су временом учествовали у тој дивној сакупљачкој делатности. Тако је читав материјал једног археолошког локалитета, бакарнодобске хумке на Батки, доспео осамдесетих година претпрошлог века у фонд гимназијске збирке (Јожеф Корек, *Гробље касног бакарног доба и неолитско насеље у Сенти*, Рад Војвођанских Музеја 7, Војвођански Музеј, Нови Сад, 1958). Мисија Брановачког и Дудаша се након вишегодишњег стрпљивог рада показала успешном. Њихов рад наставили су наредних деценија Јоца Вујић и Ђулин брат Андор Дудаш. Пошто данас збирке у холу градске куће више нема а савремена музејска институција у Сенти оснива се тек крајем 1946. године, можемо дозволити себи смелост да тврдимо да је гимназијска збирка најстарија функционална музеолошка поставка и категорија у Сенти и широј околини. Од самог почетка XX века помена збирке скоро и да нема. Тек у сумарним инвентарима гимназије почев од 50-их година минулог века називу се трагови извесне збирке и то у виду заведених предмета који су сасвим сигурно остаци оне првобитне, велике збирке. Тако се на пример спомињу зуб мамута (ИАСЕ Ф:031.57), извесни “земљани” ћупови (ИАСЕ Ф:031.52) и делови “стarih посуда и украса” причвршћени за некакву подлогу (ИАСЕ Ф:031.53). Код тих предмета занимљиво је то да су заведени без детаља о пореклу што сасвим сигурно значи да су затечени. Дакле, гимназијска збирка је услед пола века непрестаних промена статуса школе, растурина а предмети дислоцирани. Тек од 80-их година пракса неговања збирке оживљава и то сакупљачком делатношћу данас пензионисаног професора историје Милутина

Марковића. Он је лично формирао једну скромну али симпатичну колекцију и применом исте у настави охрабрио ученике да и сами учествују у даљем развоју збирке. Управо тај моменат је од великог значаја јер нису сви ученици били из Сенте па су тако у збирку историјског кабинета доспели неки вредни налази из северног Баната. Ова збирка стала је у једну већу витрину а предмети су били уредно означени етикетама. Према речима професора та збирка је била већа у односу на оно што је данас остало. На тековинама ове колекције, која несумњиво јесте идејни и практични наставак првобитне збирке, али и укључујући неке налазе старе збирке који су доспели у друге кабинете, формирана је данашња гимназијска збирка. Током јесени 2009. године, уз сагласност Гимназије, сви предмети и припадајућа витрина пребачени су у библиотеку. Цео поступак поздравио је и Градски музеј. Измештањем збирке на боље и безбедније место процес реновирања збирке био је далеко од завршеног. Неки од предмета били су оштећени и изискивали су конзервацију, док је сама витрина била нестабилна, са једним напуклим стакленим крилом и поквареном бравом. Након поправки и интервенција, уследило је инвентарисање. Први незванични попис садржи само предмете из историјског кабинета док нови попис садржи накнадно унете податке о кутњаку мамута као једином, за сада пронађеном, реперном налазу старе, првобитне збирке. Израђене су етикете са пропратним текстом на српском и мађарском језику, са називима и датовањем предмета. Неки експонати су, ради стабилности али и визуелне доступности посматрачу, захтевале израду посебних сталака па су тако израђени сталци од челика за бронзанодобски врх копља, од дрвета за средњовековну занатлијску секиру и од гипса за зуб мамута.

Збирка тренутно садржи тридесет предмета-експоната од којих нису сви у истој изложбеној средини. Идеја је да се старе српске новине с почетка минулог века, које су саставни и инвентарисани део гимназијске збирке, изложе у некој будућој поставци старе библиотечке грађе. Изложени предмети груписани су, сходно доступном простору и одговарајућем контексту, у колекцију предмета археолошко-палеонтолошког карактера, затим у групу предмета који сведоче о градском развоју, групу предмета ткачког заната и коначно групу предмета салашарске радиности. О најзначајнијим предметима збирке подробнији извештаји написани су индивидуално док су остали груписани у целине и у таквом маниру и приказани.

БРОНЗАНОДОБСКИ ВРХ КОПЉА- Овај вредан археолошки налаз пронађен је надомак Новог Кнежевца, приликом изградње фабрике картонских производа “Лепенка”. Услед недостатка стручне археолошке интервенције, радници су присвајали предмете на које су наилазили током радова на темељу фабрике. Тако је, једним непознатим поводом, овај артефакт доспео у збирку историјског кабинета гимназије у Сенти. Врх копља израђен је од квалитетне, донекле круте бронзе техником ливења у дводелном калупу. Типолошки посматрано пропорције односа димензија тулца (насадника) и листа копља одговарају униформној пропорцији својственој периоду касног бронзаног доба. Међутим, врло оштра профилација листа у пределу где је најшири, као и сам његов облик,

уопште не алудирају на тако позан период, шта више, стилски је овај врх копља скоро јединствен али подсећа на форме из хиљаду година старијег средњег бронзаног доба (1800-1200.п.н.е.). Обликом, овај врх копља највише одговара типу “Пећка” (по епонимном локалитету у Чешкој) који је, наиме, дефинисан само на основу негатива у калупу. Сходно томе, ово је можда једини за сада документовани врх копља типа “Пећка”. Друга, задивљујућа специфичност овог врха копља јесте траг врло дискретног али минуциозног украшавања у пределу тулца и то у виду следа косих линија које донекле прате контуру предмета. Једина аналогија овом налазу у републици Србији може бити врх копља са Бежанијске косе, Београд. Гимназијски врх копља по много чему је специфичан и тим пре Гимназија је привилегована што располаже тако вредним експонатом.

ДЕО КУТЊАКА РУНАСТОГ МАМУТА - Овај палеонтолошки налаз доспео је давно и под не сасвим познатим околностима у гимназију. Можда се порекло овог налаза може довести у асоцијацију са садржајем дотичне архивске грађе где наилазимо на податак да је учитељ Теодор Брановачки приликом посете врдничким мајданима сакупио извесне фосиле и по повратку у Сенту донирао их месној гимназији (ИАСЕ Ф:381, Кутија 2). Ради се о субфосилизованом зубу рунастог мамута, таксономски *Mammuthus primigenius*. Тачније, у питању је фрагмент кутњака (1/3), десни МЗ, одраслог мамута. На основу зуба нису уочљиве никакве патолошке промене, јединка је била здрава а

истрошеност зуба нормална у односу на старост. Старост јединке била је око 40 година, транзитна фаза преласка из зрелости у старост код мамута. Пол животиње, само на основу зуба, за сада је готово немогуће утврдити. Рунасти мамути настањивали су наше просторе током горњег плеистоцена, епохе глацијала или леденог доба и нагло су изумрли на овом подручју преласком на следећу епоху, топлодобни холоцен. Тачнију старост овог фосила могуће је утврдити физичко-хемијским путем. За сада можемо зуб оквирно датовати у дуг временски распон од пре 150.000 до пре 10.000 година.

ОСТАЛИ ЕКСПОНАТИ АРХЕОЛОШКОГ КАРАКТЕРА - Овај део збирке, рачунајући наравно и претходно наведене предмете од изузетног значаја, може се поделити на групу налаза који су аутентични, у смислу старости и порекла, и на реплике. У оригиналне археолошке налазе спада једна касноантичка амфореска. То је посуда малих димензија, облика амфоре, намењена за чување мирисних уља, течних лековитих средстава или зачина. Датује се у период III-IV века н.е. и типична је за оновремени репертоар античке римске материјалне културе. На ове просторе вероватно је

доспела као импортовани луксуз али место где је пронађена после више од 1500 година нама остаје непознато. Други налаз сврстан у ову групу експоната је и једна мала, гвоздена секира која обликом наговештава неку занатлијску специјалност али за ову тврдњу конкретних доказа нема а сам налаз је хронолошки несензитиван, мада је сасвим извесно да је услед степена корозије секира можда чак средњовековна. Потиче са простора данашњег Санада. У реплике спадају две велике посуде израђене од гипса, идентичне са две друге аутентичне бакарнодобске керамичке посуде које се налазе у сталној археолошкој поставци Градског музеја у Сенти. Оригинални налази пореклом су са локалитета код Хоргоша. У реплике још спада и одливак жишка (касноантичка уљана лампа) такође израђен од гипса.

ПРЕДМЕТИ КАО СВЕДОЧАНСТВО ГРАДСКОГ РАЗВОЈА - Интересантна железничарска лампа са сигналним стаклима зелене и црвене боје, стара вага са елементима од кованог гвожђа, ручни машински млин за зачине и стаклена мастионица са дрвеном футролом чине групу предмета који сведоче о наглој промени животног обрасца људи и о процесу преласка из ере мануфактуре у еру индустрије или једноставно јесу у асоцијацији са делатностима својственим граду или вароши. Недавно је овом делу збирке додата једна стара каса о којој следи посебан прилог.

КАСА "NATIONAL CASH REGISTER" - Стара каса првобитно није била део никакве збирке, чак је до недавно била у функцији и то као наставно средство економско-трговачке школе, али сасвим је извесно да није првобитно доспела у школу ради те намене. Једном приликом каса је, као стара и непрактична за наставу, депонована у двориште Гимназије, у близини радионице. Услед изложености киши, мразу и другим факторима, механизам касе је великим делом уништен али стилски екстеријер остао је у мање-више добром стању. На иницијативу запослених у Гимназији стара каса је постала део постојеће збирке. Каса је сама по себи веома раскошна, у стилу арт деко. На дрвеној основи са фиоком лежи коситром окован механизам и конзола касе. Марка, то јест произвођач је амерички *"National Cash Register"*, прва фабрика оваквих механичких каса на свету. Судећи по серијском броју потиче из периода 1916-1921. Овај предмет третира се као саставни део целине сведочанства градског развоја уз низ других експоната али је због својих димензија и раскоши донекле усвојен као засебан експонат. Посебан значај касе, поред поруке да временом настају нове генерације експоната, лежи у томе да је додавањем овог старог апарата у гимназијску збирку, и то уз активно учешће запослених, поново испољена скоро век и по стара пракса сакупљања вредних и старих предмета ради њиховог несебичног излагања когнитивном искуству знатижељних посматрача, превасходно ученика.

ПРЕДМЕТИ ТКАЧКОГ ЗАНАТА - У ову групу спада једно дрвено вретено, скромне израде и украса. Предмети овог типа углавном могу бити стари од 50 до 150 година и тема су проучавања етнологије. Ту су и два чунка за разбој од којих један има метално појачање од неке бакарне легуре, вероватно месинга. Ова два чунка датују се исто као и вретено.

ПРЕДМЕТИ САЛАШАРСКЕ РАДИНОСТИ - Ову већу групу експоната чине масивни резач за сено од кованог гвожђа, ручна направа за обраду коже са очуваним кожним компонентама, данга за овце са траговима црвене фарбе, месингано звоно овна предводника, канија за камени оштрач алата направљен од бивољег рога, дрвени сланик, бачварско ренде мањих димензија и мали дрвени комплет за прављење резанаца од теста. Од керамичких посуда изложене су тегла за мед израђена у мркој боји за танком глазуром, зелено глеђосани крчаг и ђувеч глеђосан у стилу богатом декорацијама. Већина предмета је пореклом из околине Сенте или суседних места и у асоцијацији су са делатностима на салашу, једној старој, посебној и врло значајној компоненти овдашње економије. Неки од предмета стари су 50 а неки више од 100 година, једино се сланик може тачно датовати у 1935. годину јер је сама година израде урезана у дрвету.

Предмети који нису изложени а притом јесу у инвентару збирке су већ поменуће старе новине које чека изложба другог типа, затим две оштећене керамичке посуде старости до 100 година и један примерак сребрног кованог новца али услед неадекватног третмана у прошлости толико оштећеног да се ни на аверсу ни на реверсу не разазнаје никакав садржај. Судећи по донекле очуваном пречнику овог примерка новца, сасвим сигурно се ради о сребрном новцу XVIII или раног XIX века номиналне вредности 15 до 20 аустријских крајцара или неком другом еквивалентном иностраном апоену.

На крају бих се захвалио свима који су ми савесно и без надокнаде изашли у сусрет током мога рада на овој теми. Истакао бих пре свега запослене у Гимназији, посебно залагање које сам срео у гимназијској библиотеци, затим господина Иштвана Фодора из Историјског архива у Сенти који ми је љубазно уступио инвентарну грађу гимназије на преглед и директора Градског музеја у Сенти Атилу Пејина који ми је помогао да се оријентишем у овој теми. Неке релевантне податке проследио ми је и ентузијаста Ласло Тари. Посебну захвалност дугујем и еминентним професорима са два универзитета, професору др Милошу Јевтићу и мр Марији Љуштини са Београдског и професору др Адриану М. Листеру са Лондонског универзитета, и господину др Растку Васићу из Археолошког института САНУ. Реч је о стручњацима без којих би било какав озбиљан одмак у студији неких налаза од посебног значаја био много тежи. Коначно, захваљујем се мајци, Драгињи Рамадански, која је по обичају занемарила сопствену заузетост и прихватила да буде коректор овог текста.